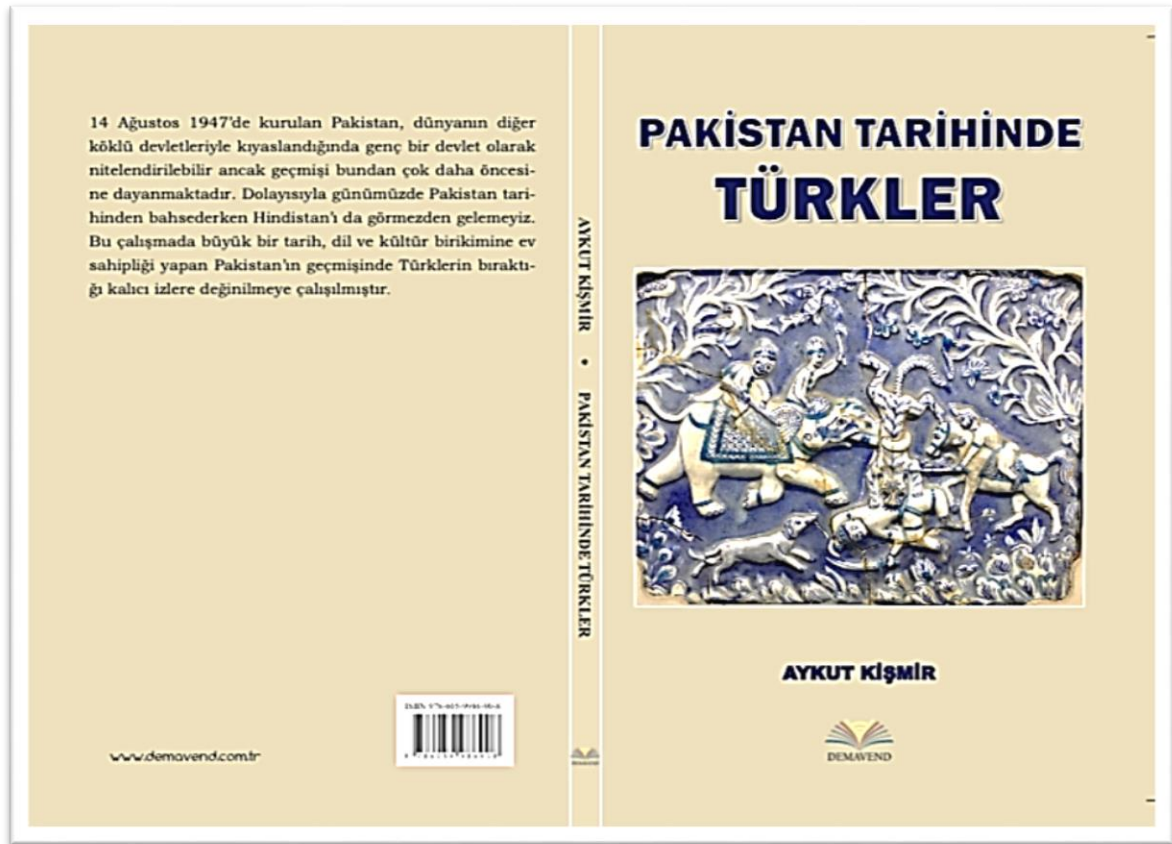

Akyıldız, G. (2023). “Pakistan Tarihinde Türkler Adlı Eser”. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 7 (2), 233-236.

Tanıtım Yazısı

KİTAP TANITIMI
BOOK INTRODUCTION

“PAKİSTAN TARİHİNDE TÜRKLER” ADLI ESER*

The Book Named “Turks in the History of Pakistan”

Hazırlayan: Gülfem AKYILDIZ**

* Geliş Tarihi / Received: 16.12.2023, Kabul Tarihi / Accepted: 27.12.2023. <https://doi.org/10.58640/asyar.1405770>

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Urdu Dili ve Edebiyatı ABD, gulfemakyildiz@gmail.com, ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0003-0856-4030>

Pakistan Tarihinde Türkler, isimli eserin yazarı Aykut KİŞMİR'dir. Demavend Yayınevi tarafından 2019 yılında basılmıştır.

14 Ağustos 1947'de kurulan Pakistan, dünyanın diğer köklü devletleriyle karşılaştırıldığında genç bir devlet olarak değerlendirilebilir; fakat Pakistan'ın tarihi bundan çok daha öncesine dayanmaktadır. Dolayısıyla günümüzde Pakistan tarihi hakkında düşüncelerimizi ifade ederken Hindistan'ı görmezden gelemez. "Pakistan Tarihinde Türkler" adlı bu eserde; büyük bir tarih, dil ve kültür birikimine ev sahipliği yapan Pakistan tarihinde Türklerin bıraktığı kalıcı izlere değinilmeye çalışılmıştır. Hindistan Müslümanları uzun yıllar Arap, İran ve özellikle de Türk kültür ve medeniyetlerinin etkisi altında kalmışlardır. Hint Müslümanlarının Türklerle kurduğu tarihî bağların çok eskilere dayandığı söylenebilir. Karşılıklı etkileşimler, 712 yılında Muhammed Bin Kasım'ın Sindh'i fethetmesiyle başlar.

Türkler, günümüz Afganistan ve Hindistan Yarımadasının tamamını içine alan coğrafi bölge üzerinde çeşitli devletler kurmuşlar ve uzun yıllar buralarda hüküm sürmüşlerdir. Türklerin bu bölgelerdeki hâkimiyetleri ile Türk kültürünün etkileri de geniş ölçüde hissedilmiştir. Hint-Pakistan Yarımadası ve civarında kendi köklü medeniyetlerinden başka, geniş ölçüde İslamiyet'i de beraberinde getiren Türkler olmuştur. Bu bakımdan Hint-Pakistan Yarımadası tarihini, Türk tarihi açısından incelemek hiç de yanlış olmaz. Tarihî ve kültürel münasebetler bakımından Türklerle kaynaşmış olan bu bölgelerdeki insanların üzerinde Türklerin olumlu etkilerini görebilmek mümkündür.

Orta Asya'da 8. ve 9. Yüzyıllarda Türkler, İslamiyet ile tanıştıktan sonra İslam kültürünü kendileri ve gelenekleriyle birleştirerek yaşamlarına yansıtırlar. Türklerin askerî üstünlüğü, liderlik özellikleri, keskin zekâ ve azimleriyle, İslam Devletinde hızla yükseldikleri görülmektedir. Böylece İslam Devletinin sınırları hızla genişler. Türkistan'da büyük ölçüde kabul gören Türk-İslam sentezi 10. Yüzyılda Türklerin Orta Asya ve Afganistan'da kurdukları egemenlikleri de beraberinde getirir (Bayur, 1987: 127-128). Bu bağlamda, günümüz Afganistan, Pakistan ve Hindistan Devletlerinin şekillenmelerinde Türklerin büyük payının olduğunu söyleyebiliriz.

10. ve 11. Yüzyıllar arasında Hindistan'a gelen Türkler Hindistan'ın kuzeyinde Gazne Devletini kurar. Türk soyundan gelen yöneticilerin Hindistan'daki hâkimiyeti Gazne Devleti'nin kurulmasıyla birlikte daha da güçlenir ve Müslüman Türk kültürünün etkisi bölge üzerinde hızla yayılır. Böylece Türkistan'dan gelen bazı kuvvetler için Hindistan cazibeli bir yurt olarak değerlendirilir. Böylelikle Hindistan'ın kuzeyi 10. Yüzyıldan itibaren kuzeyden gelen savaşçıların egemenliğine tanık olur. Gazneli Devleti, 997'den 1186'ya kadar Hindistan'ın kuzeyinde hüküm sürer (Bajwa, 2012: 17). Gazneli Devleti'nde öne çıkan en büyük lider Gazneli Mahmut'tur. Gazneli Mahmut, Hindistan'a düzenlediği on yedi seferle devletin gücüne güç katar. 1186 yılında Gazneli Devleti yıkıldıktan sonra, Hindistan'da kuzeyde ve güneyde pek çok sultanlık varlığını sürdürmeye devam eder. Bu sultanlıklar arasında en önemlilerinden birisi de Kutbeddîn Aybeg önderliğinde kurulan Delhi Türk Sultanlığı'dır. Aybeg'in halefleri 1290 yılına kadar iktidarda yer alırlar (Ahmed 2002: 27).

Delhi şehri Hindistan Alt-Kıta'sında Türk hâkimiyeti için önemli bir yerleşim merkezi olarak bilinmektedir. Şehrin adı "Müslüman Hindistan tarihçilerinin eserlerinde "Dihli" şeklinde geçmektedir" (Kortel 2006: 3). Urdu edebiyatında da özellikle Mir Taki Mir ve Mirza Esedullah Han Galib'in gazellerinde Delhi için "Dilli" denildiği de görülmektedir. دلی (Dilli) kelimesinin Urdu dilindeki sözlük anlamında Delhi şehri karşılığı verilmektedir. دہلی (Bkz. Urdu Firuz-ul Lügat 2012: 278). Delhi'nin 1192 Hindulara karşı kazanılan Tarâin zaferinden sonra Kutbeddîn Aybeg tarafından fethedildiğini ve merkez seçildiğini söyleyebiliriz (Kortel 2006: 87). Kutbeddîn Aybeg'in askerî başarılarının yanında Delhi'de mimari yapılanmaya da önem verdiği görülür. Örneğin günümüz Delhi'sinin öne çıkan turistik yerlerinden biri olan Qutb Minar, (Kutub Minaresi/ Kutbeddîn Minaresi) Sultan Aybeg zamanında zafer anıtı olarak inşa edilmeye başlanmıştır; ancak inşaatın bitimine Aybeg'in ömrü yetmez ve minare, Aybeg'in halefleri tarafından tamamlanır. Kutbeddîn Aybeg 1210 yılında polo pony/çukan/çevgan oynarken attan düşerek ölür ve yerine damadı Sultan İltutmuş geçer (Bajwa 2012: 21).

13. Yüzyılda Delhi Türk Sultanlığının devlet olarak bilinip tanınmasında ve Hindistan Alt-Kıtası'nın tarihinde yer edinmesinde Sultan İltutmuş'un önemli katkısı bulunmaktadır. İltutmuş, en büyük başarılarından birini Moğollar karşısında göstermiştir. 1221 yılında Cengiz Han liderliğindeki Moğollar'ın İndus Vadisi'ne ulaştıklarında diplomatik becerileri sayesinde Delhi'nin işgalini önleyebilmiştir (Bajwa 2012: 21). İl-Tutmuş bu başarısının ardından 1229 yılına kadar hükmettiği

topraklarda kendisine karşı bağımsızlığını ilan etmek isteyen isyancı hanedan üyeleri, valiler ve diğer hasımlarıyla uğraşmıştır. Daha sonra 1229 yılında Bağdat Halifesi’nin elçileri Hindistan Alt-Kıta’sındaki başarıları ve hizmetlerinden ötürü İltutmuş’a hilat ve ferman getirirler. Böylelikle İltutmuş, halife tarafından Hindistan Sultanı ve ele geçirdiği yerlerin hükümdarı olarak tanınmış olur (Bayur, 1987: 280).

Bunun sonucunda Hindistan’da Türk etkisi ve Türk yönetim unsurları iyice pekişir. Bu imparatorluk döneminde devletin başına geçen padişahlar ve onların alt kademesinde bulunan yöneticiler ve askerler sayesinde Müslüman Hindistan kültürü iyice pekişir. Günümüzde Dünya’nın toplam nüfus oranına bakıldığında, Alt-Kıta’da Müslüman Hindistan kültür sentezini yaşamakta olan büyük bir kitle karşımıza çıkmaktadır. Elbette Afganistan ve Bangladeş’i de hesaba katacak olursak sayının daha da artacağı açıktır.

Türklerin etkisi Hint-Pakistan Yarımadası tarihinde o derece etkili olmuştur ki, bu dile de yansımıştır. Hint-Pakistan Müslümanları arasında en yaygın dil ve Pakistan’ın resmî dili olan Urdu dili ismini Türkçeden almıştır. Bu dil çeşitli ordular halinde yarımada gelmiş olan Türk askerlerinin bölge halkıyla münasebetleri neticesinde doğmuştur. ‘Urdu’ Türkçe bir kelime olup, bu dildeki birkaç yüz kelime halen Türkçede kullanılmaktadır. Gazneli Mahmut, Balaban, Gori, Aybek, İltutmuş, Tuğluk ve Babür sadece isim olarak değil; ırk ve soy bakımından da Türk’türler (Fauk, 1979).

1526’dan 1707 yılına kadar Hint-Türk İmparatorluğu Hindistan’da çoğu bölgeye egemen olur. 16. Yüzyılın ortalarından 18. Yüzyılın başlarına kadarki dönemde, Hint-Türk İmparatorluğunda oluşturulan devlet sistemi ve disiplini, bölgede güven ve refahı sağlar. Bu da edebiyat, sanat ve mimariyi olumlu yönde etkileyerek çok önemli eserlerin ortaya çıkmasına imkân verir. Yetenekli yöneticiler sayesinde uzun yıllar Müslümanlarla gayrimüslimler barış ve huzur içinde yaşam sürerler. Babür’den sonra yaklaşık 200 yıl süren huzur ve güven ortamı, Evrengzeyb’in ölümünden sonra yerini, hızla büyüyen problemler yumağına bırakır (Smith, 2011).

Hint-Türk İmparatorluğu’nda padişahların, 17. ve 18. Yüzyıllarda Batılılarla ticaret yapmaktan son derece memnun oldukları görülmektedir. Avrupalılarla ticari iş birliği yaparak mal alıp satmak kısa vadede çok kârlı görünse de uzun vadede pek çok olumsuz sonuç doğurur. Böylece 1750’lere gelindiğinde İngilizler ve Fransızlar Hindistan’da iki büyük rakip haline gelir. Bu iki büyük rakip arasında gerçekleşen çatışma ve savaşlarda, Fransızları mağlup eden İngilizler, Hindistan’da diğer Avrupalılara oranla üstünlük sağlarlar. Hindistan’da İngiliz etkisi, sahil kesimlerinde olduğu kadar Hindistan’ın iç bölgelerinde de önemli bir boyuta ulaşır. O dönemde Hint-Türk İmparatorluğu, her ne kadar zayıflamış olsa da Hindistan’da hala etkin bir gücün sahibidir. Ancak dönemin padişahları, İngilizlerin Hindistan’da hızla güçlenmesini engelleyemezler. II. Şah Alem unvanıyla Hint-Türk İmparatorluğu tahtına çıkan Ali Cevher, dolaylı olarak İngilizlerin etkisi altına giren ilk Hint-Türk İmparatoru olarak karşımıza çıkar. II. Şah Alem, Kuzey’de Marathaların karşısında da boyun eğer. İngilizler 1803’te Marathalar’ı yenerek, Hindistan’ın tüm kontrolünü ele geçirmiş olur ve Hindistan’daki konumlarını iyice sağlamlaştırırlar.

Hint-Türk İmparatorluğu’nun çöküşü elbette kısa bir sürede ve aniden olmamıştır. Evrengzeyb’in ölümüyle başlayan sancılı süreç, yaklaşık 150 yıl devam eder. Bu süreç içerisinde Hint-Türk İmparatorluğu 1707’den 1857 yılına kadar çeşitli isyanlar, istilalar ve yönetimde yaşanan problemlerle karşı karşıya kalır. Bu zaman diliminde yaşanan olaylar, Müslüman ve Hinduları derinden etkiler.

1857 yılına gelindiğinde, ayaklanma sonrasında Hint-Türk İmparatorluğu padişahı II. Bahadur Şah, halkı isyana teşvik ettiği ve ayaklanmalara yardımcı olduğu iddiasıyla İngilizler tarafından suçlu bulunur. II. Bahadur Şah, tahttan indirilir ve sürgün edilir. Böylece Baburlu Hanedanlığı, resmen ortadan kaldırılmış olur. Hint- Türk İmparatorluğu’nun ortadan kalkmasıyla da Hindistan resmî olarak İngilizlerin idaresi altına girer.

Hindistan’da 1857 bağımsızlık savaşı sonrasında Hint-Türk İmparatorluğu yıkılır ve İngiliz Doğu Hindistan şirketi Hindistan’ı yönetmeye başlar. Bu dönemde Hindistan ve Türkler arasındaki ilişkiler olumsuz etkilenir. Ancak Türk İslam Kültürünün, Hindistan ve Hint Müslümanları üzerine bıraktığı izler varlığını sürdürür. Özellikle Kurtuluş Savaşı döneminde Hindistan’daki Müslümanların Türkiye’ye gönderdiği yardımlar için bu izlerin etkisidir diyebiliriz.

1857 yılında varlığına resmî olarak son verilen Hint-Türk İmparatorluğu'nun yerine Hindistan'da yönetimi İngiliz Doğu Hindistan Şirketi devralır (Smith, 2011). Şirket doğrudan İngiltere Kraliçesinin emirlerini yerine getirmekle yükümlüdür ve Hindistan 1857'den 1947 yılına kadar resmî olarak Birleşik Krallığın sömürgesi altında kalır.

Sonuç olarak "Pakistan ve Hindistan günümüzde birbirlerine komşu iki ayrı ülke olmalarına karşın yakın geçmişe; yani 1947'ye kadar tek bir ülkenin ortak parçalarıydılar. Bu nedenle iki ülkede de konuşulan ortak dil, paylaşılan ortak kültür unsurları vardır" (Toker 2000: 5). Bu ortaklığın mimarları arasında Delhi-Türk Sultanları ve Babur soyundan gelenler ön plana çıkmaktadırlar. Hindistan tarihinde kalıcı bir miras bırakmışlardır. Kültürel zenginlik her alanda olduğu gibi dil ve edebiyatta da etkisini göstermiştir. Urdu dili hızla gelişmiş ve gündelik konuşma dili olmanın yanı sıra şiir başta olmak üzere diğer edebî türlerde de yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Urdu dilinin gelişim süreci Hint-Türk İmparatorluğu'nun zor dönemlerinde de devam etmiştir ve Evrenzeyb Döneminden itibaren Urdu edebiyatı açısından oldukça önemli gelişmeler yaşanmıştır. Ayrıca İngilizlerin Alt Kıta'ya egemen olmasıyla birlikte bölgeye kazandırdıkları yenilikler de dolaylı ya da doğrudan Urdu edebiyatının gelişimine katkı sağlamıştır.

Kaynaklar

- Ahmed, R. Z. (2002). *Pakistan The Real Picture*. Lahore: Ferozsons.
- Bajwa, F. N. (2012). *Pakistan A Historical and Contemporary Look*. Karaçi: Oxford University Press.
- Bayur, Y. H.(1987). *Hindistan Tarihi (I.-II-III)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Fauk, H. (1979). *Atatürk* (Urduca Yayınlarında). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Kortel, S. H. (2006). *Delhi Türk Sultanlığı'nda Teşkilat (1206-1414)*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Smith, N. (2011). *Pakistan History, Culture and Government*. Karaçi: Oxford University Press.
- Toker, H. (2000). *Pakistan-Hindistan Öyküleri*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.